



(<https://radio808.com>)



r. 89.

Godina, mjesec, dan, kad su vjenčani	Zaručnik i zaručnica					
	ime, prezime, stališ njihov	m j e s t o,		vjera jim	doba jim	jesu d ili t
		gdje su se rodili	gdje stanuju			
1890. rujna 14.	Andrija Makraj želj. činovnik	Saros-pa- lak	Bubica	Rk	31.	m
	Marija Juric	Bo. Kiz! Svabykover			17.	m

🕒 17. listopada 2023.

📄 Emisije (<https://radio808.com/category/emisije/>), MARIJA JURIĆ ZAGORKA:  
NOVINARKA – SUFRAŽETKINJA – ŽRTVA (<https://radio808.com/category/marija-juric-zagorka-novinarka-sufrazetkinja-zrtva/>)

„Poslali su me u – bračno popravilište i to jednom šovinističkom Mađaru“



Iako je bila u braku dva puta, nije bila voljena žena, nije osjetila blagost i prihvaćanje. *„Ali, koji bi muž dozvoljavao svojoj ženi da radi ono što sam ja radila? Ja nikada nisam bila lijepa, nikada nisam bila žena kao druge. Živjela sam za novine, za obračune s Mađarima i Nijemcima...“*, rekla je Zagorka

Piše: Diana KUČINIĆ (<https://www.facebook.com/diana.kucinic>)

Nisu pomagale ni pljuske, ni klečanje na podu u školi kod časnih sestara, ni bukvice kotarskog predstojnika – **Marija Jurić Zagorka** imala je samo jednu želju: pisati i biti novinarka. Ne nalazeći više način da je kazne i obuzdaju, „da ne ide u škole i da se ne pokvari“, roditelji su sedamnaestogodišnju Mariju prisilno udali za 14 godina starijega mađarskoga činovnika **Andriju Matraja**. I tako je naglo prekinuto njezino djevojaštvo, rasplinuli su se snovi o školovanju, pisanju i kazališnim predstavama, a Zagorka je prisiljena otići iz svojega Zagorja živjeti u mrsku joj Mađarsku. Kad je čak „*ni internatski odgoj u samostanu nije popravio*“, kako je zaključio kotarski predstojnik, otkrivši da je ona urednica đačkih novina „Zagorsko proljeće“ i autorica „sramotnih revolucionarnih članaka“ – „*poslali su me u – bračno popravilište i to jednom šovinističkom Mađaru*“, ironično je zapisala Zagorka o svojoj prisilnoj udaji.



*Marija Jurić Zagorka snimljena u poznatom zagrebačkom fotografskom ateljeu Mosinger, vjerojatno krajem 1890-ih; fotografija iz zbirke kolekcionara Josipa Kovačića*

**Andrija Matraj** bio je 31-godišnji činovnik u državnim željeznicama, koji je Zagorku, njezinu sestru Dragicu i brata Leonarda, na inzistiranje njihove majke, kod kume **Elizabete Brlek** u Varaždinu učio mađarski. Zagorkini roditelji ponudili su mu 20.000 forinti miraza, što je i bio njegov jedini motiv za brak. No, budući da je to bila velika svota novca, Zagorkin je otac oprezno odlučio isplatiti miraz tek kad Marija postane punoljetna, a do tada je mogla dobivati samo kamate na tu svotu u obliku mjesečne rente, zbog čega će je njezin pohlepan i škrti muž tijekom gotovo pet godina njihova braka sustavno vrijeđati, ponižavati i uskraćivati joj čak i hranu.



*Župna crkva Uzvišenja Sv. Križa u Svetom Križu Začretju, u kojoj su se 14. rujna 1890. vjenčali 17-godišnja Marija Jurić i 31-godišnji Andrija Matraj; snimio Marijan Tenšek*

Unatoč Marijinom žestokom otporu, vjenčali su se 14. rujna 1890. u crkvi Uzvišenja Sv. Križa u Svetom Križu Začretju. Obred vjenčanja vodio je vrapčanski župnik vlč. **Ivan Kuček**, prijatelj Zagorkine obitelji, koji je u župnoj crkvi u Vrapču 1873. vjenčao i njezine roditelje. Svjedoci na vjenčanju bili su dr. **Žiga Fink**, pristav Kraljevskoga kotarskoga suda, i **Julije Matraj**, ravnatelj preparandije u Gjurju u Ugarskoj. Svadbeno

slavlje priređeno je na imanju u Šenjugu, a iz Mađarske su doputovali i Andrijini roditelji **Norbert Matraj** i **Magda** (rođ. Ungvari) i druga rodbina.

Str. 89.

Broj tekući	Godina, mjesec, dan, kad su vjenčani	Zaručnik i zaručnica					
		ime, prezime, stališ njihov	mjesto,		vjera jim	doba jim	jesu li mladenici ili udovci
			gdje su se rodili	gdje stanuju			
33.	1890. rujna 14.	Andrija Matraj želj. činovnik i Marija Jurie	Sarovi- pa Lak	Dubica	Rk	31.	ml.
			So. Kuzi Svabkova			17.	ml.

Izvod iz Matične knjige vjenčanih, Državni arhiv u Varaždinu; presnimio Marijan Tenšek

Vjenčani list, kao i brojne činjenice o Zagorkinom djetinjstvu, istražio je **Marijan Tenšek**, čiji je pradjed bio brat nadglednika imanja **Stjepana Tenšeka** s kojim je mala Zagorka provodila puno vremena, slušajući njegove priče.

*„Njemu su odredili čast da pokvarenjaka po krvi otme „maniji pisanja“, „uzdisanju za samostalnošću“, ironično je opisala Zagorka razlog svoje prisilne udaje*

U svojoj romansiranoj biografiji „Kamen na cesti“ Zagorka je ovako opisala osjećaje glavnog lika – Mirjane uoči vjenčanja, promijenivši stvarne godine mladenaca (Andrija Matraj imao je 31 godinu, a u romanu ga Zagorka spominje kao 37-godišnjaka; Zagorka je imala 17, a u romanu Mirjana ima 15). Možda je tako željela još više istaknuti veliku razliku među njima i svu tragediju prisilne udaje mlade djevojke.

*„Bio je Mađar u 37. godini života, šovinst, škrtica, birokrata – gramzljivac. Njemu su odredili čast da pokvarenjaka po krvi otme „maniji pisanja“, „uzdisanju za samostalnošću“ i „razbijanju glave pogubnim revolterskim mislima“. A za svoj će trud taj budući krotitelj primiti zavidni miraz!*

*Odluka je stvorena, osuda izrečena, bez preslušavanja i suđenja „okrivljene“. Uzalud prosvjeduju moji branitelji iz sela i iz društinske sobe. Zapovijediše im da šute. (...)*

*Za mnom potrči netko u hodnik, izudara me po licu i leđima – nazove prostim epitetima – a ja trčim i trčim hodnikom dugim kao katakombe pa kroz kuhinju u društinsku sobu i padnem vrišteći kao da su mi zderali kožu s tijela. Osjetila sam nekoliko grubih žuljavih ruku kako me pridižu, svađu majke i kume s Martom – a onda sam ostala sama s društinom i slušala riječi utjehe, uzdahe i pitanja, na koja nisam mogla odgovoriti. Dugo sam plakala na Martinim grudima, dok su moji društinski prijatelji uzdisali:*

*– Siromašno naše dete! Da je barem muško! Onda bi bilo sve drugač! Onda ju ne bi mogli silom svezati, onda bi ostala „navek naš junak“...*

*Da, te sam večeri osjetila da je nesreća što sam žena.*

*Ništa nije pomoglo. Ni dadilja Marta, ni druština, ni težaci, ni sva sela sa svojim prosvjedima, molbama i zgražanjima. Svi oni nisu mogli spasiti petnaestgodišnje „naše dete“ od ove udaje.*

*Kad sam s očajem u duši s novim gospodarem svog života odlazila u Mađarsku, sakupila se i druština i sva sela oko kočije i svi su plakali... Oni, koji su me gurnuli u nesreću, otjerali su „buntovnu bandu“ na cestu. Ja sam osjećala kako je sva cesta posuta njihovim suzama. (...)*

*Pred kurijom dugi niz kočija i kola. Sve okićeno ružmarinom i vrpčama. A okolo čitavi redovi seljaka, žena, djeca, pastira. Svi žele vidjeti i domahnuti Mirjani koja je bila dio njihovih poljana, vrbika i sela. Ona im odmahuje, sjedeći u kočiji uza zaručnikova starijeg brata. Putem mu pokazuje sela, kapelice kao da su pošli na obični izlet.*

*U crkvu stupa kao da na vjenčanje ide netko drugi, a ne ona. Nakon obreda velika povorka kreće natrag...*

*U svadbenoj noći u kuriji u Šenjugovom Mirjana se u teškoj boli oprašta od svojih najvjernijih prijatelja: dadilje Marte i špana Tenšeka.*

*– Čekaš me, Marta?*

*– Da još posljednji put budem s tobom. Dojila sam te svojim mlijekom i odnjihala te na svojim koljenima...*

*– Ispirala moje rane svojim suzama, moju žalost uzimala u svoje srce, znam to, Marta draga. I nikad to zaboravit neću. Nikad – nikad! Do konca života spominjat ću tebe, najviše tebe, onda Tenšeka – njegove priče – pa onda Juricu i njegovu mamu i Lacka i pastire – sve – sve koji ste mi bili tako dobri kao – kao da ste mi... Što? – zapanji se Mirjana pred ovim*

*pitanjem. Roditelji? – Ne, oni mi nisu bili nikad kao vi, svi! Ne plači, Marta! Doći ćeš k meni samo jednom. Mama će biti kod mene, a ti umjesto nje, ovdje gazdarica...*

*Tenšek: – Ali sad daj da tebi izrečem zdravicu, na tvoj vjenčani dan! – Kad si bila malo dijete – nosio sam te na rukama, sad ću te nositi samo u srcu i u molitvi svojoj... A Bog će ti dati sreću! – Dat će! Kako ne bi dao Bog, kad si dobrog srca!... Dobro srce je – bijeli kruh! Drugi će se sada njime hraniti. Ali dobro srce ne može nigdje na svijetu propasti. Dobro srce može samo – puknuti.*

*Plaču Mirjana, Marta i Tenšek – plače trolist – izrastao u mraku žutog dvorca, odnjegovan jadima prežalosnog, prebolnog, prenesretnog djetinjstva... Nijemim jecajem oprašta se žalosni trolist. (...)"*

U Mađarskoj napisan hvalospjev studentima koji su spalili mađarsku zastavu u Zagrebu bio je izravna karta – za ludnicu

Nakon vjenčanja **Marija Jurić** i **Andrija Matraj** kratko su živjeli na prvom katu zgrade željezničke postaje u Zaboku, gdje je Matraj bio šef postaje. Nesretna, protiv svoje volje udana i odvojena od jedinih ljudi koji su je voljeli – dadilje Marte i špana Tenšeka, Zagorka je i opet spas pronašla – u pisanju.





*Zgrada željezničke postaje u Zaboku, u kojoj je nakon udaje kratko živjela Zagorka sa suprugom Matrajem (razglednica s početka 20. stoljeća); iz arhive Marijana Tenšeka*

*„Mađarski suprug morao je napokon konstatirati da i u zgradi gdje je on šef željezničke stanice postoji tavan. Tu je „delikvent“ uredio svoju radnu sobu, pisao pripovijesti i pjesme. I to je „zločinstvo“ bilo doskora otkriveno. Ali tada je mađarski suprug – inače vrlo pohlepan za novcem – smislio da bi trebalo provjeriti da li ove pisanije vrijede pa da iz njih izbije korist“ – zapisala je Zagorka u svojim autobiografskim zapisima.*

I doista, **Andrija Matraj** poslao je Zagorkine rukopise svojim prijateljima u Budimpeštu, a neki su mu ugledni književnici potvrdili da njegova supruga doduše ima dar za pisanje, ali bi je trebalo „izliječiti od krivih ideja“. Jer Zagorkine su pripovijetke tematizirale otpor prema mađarizaciji Hrvatske, zalaganje za prava potlačenih seljaka – dakle sve ono što je gradilo njezino biće od najranijeg djetinjstva i sve ono što je o hrvatskoj povijesti i legendama zapamtila iz Tenšekovih priča.

„Duh Matije Gupca“ u **Mariji Jurić Zagorki** još je više stiješnjen kad je njezin muž ubrzo dobio premještaj u gradić Szombathely u Mađarskoj. U zemlji koja joj je bila sinonim za nametanje i potlačivanje, Zagorka je nastavila mučan život s nevoljenim čovjekom i njegovom majkom. Osjećala se kao u zatvoru, čak je doživjela nervni slom i jedno vrijeme provela u sanatoriju. „Da je luda“ optužit će je još puno puta tijekom života, ponajprije u situacijama kad ne bude bilo drugih argumenata protiv njezinih hrvatskih stavova i uopće činjenice da je „žena u muškom zanimanju“.

Međutim, život u Mađarskoj omogućio joj je da odlično nauči mađarski, što joj je kasnije itekako koristilo u novinarskom radu; usavršila se i u njemačkom jeziku, pohađala telegrafski tečaj. I u mraku svojega braka nalazila je svjetlo – pisanje. Tekstove bi čak i objavile oporbene novine, a jedan takav tekst pod naslovom „Korbač i zob“ izazvao je pravu buru i sukob mađarske vlade i oporbe u Saboru u Budimpešti.

A zatim se u Zagrebu 16. listopada 1895., za vrijeme posjeta cara Franje Josipa I. i otvorenja nove zgrade Hrvatskog narodnog kazališta, dogodio prosvjed studenata protiv mađarizacije u Hrvatskoj, koji je kulminirao spaljivanjem mađarske zastave na Trgu bana Jelačića.

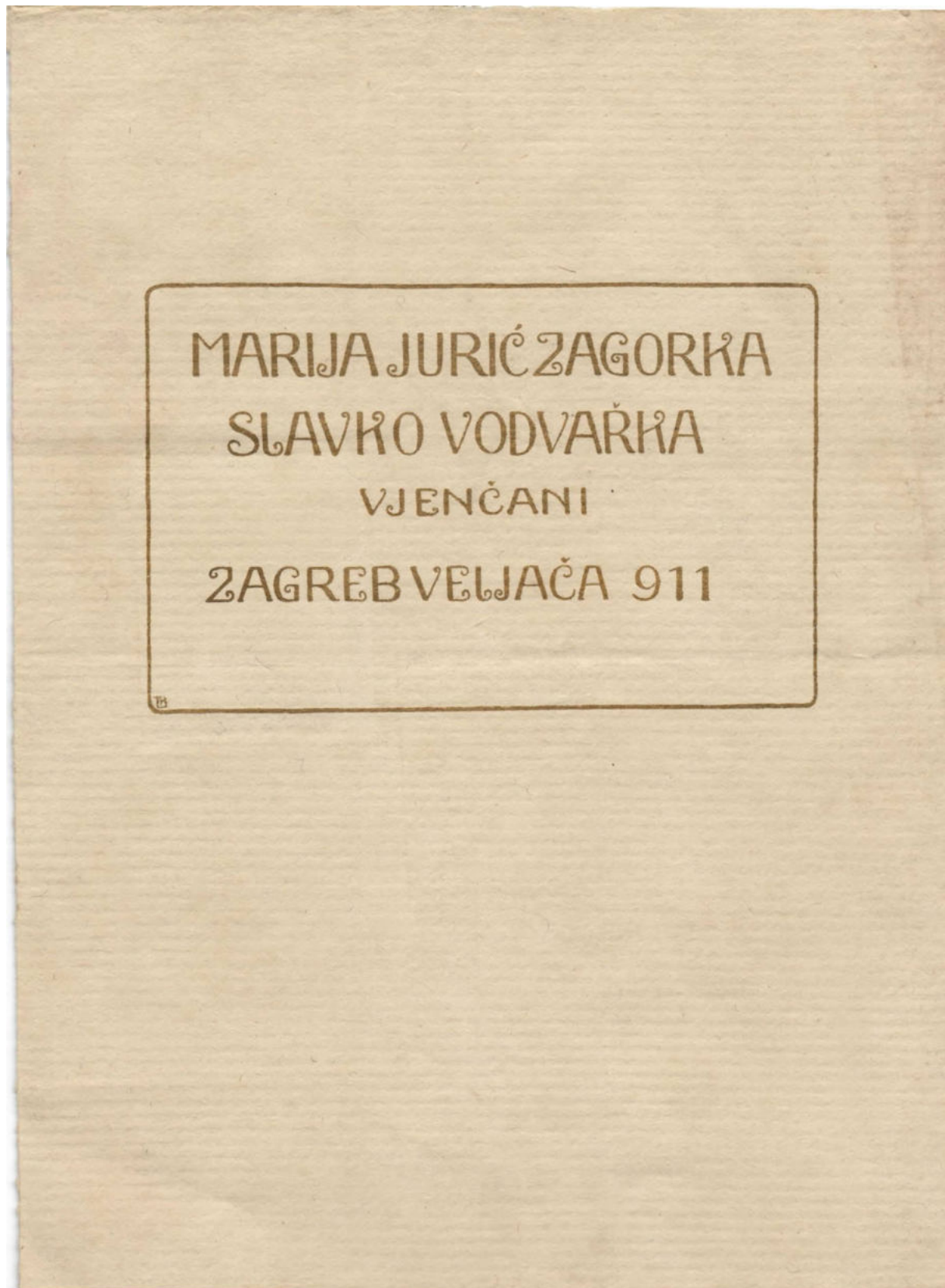
*„Jednog dana donesoše mađarske novine velikim slovima bombastične članke i psovke protiv zagrebačkih hrvatskih đaka koji su za vrijeme posjeta Franje Josipa I. javno na trgu spalili mađarsku zastavu. Mene obuzme velika sreća i smjesta odem na tavan i napišem hvalospjev toj mladeži. Jedva je prošlo dvadeset četiri sata što se moj hvalospjev rodio, kad brzim vlakom iz Budimpešte doputuju zamjenik urednika „Budapesti Hirlapa“ i jednog ilustriranog časopisa. Gospoda urednici javljaju meni i suprugu: „Donosimo vam veliko odlikovanje i sreću. Vaša supruga, koja je rodom iz najhrvatskijeg dijela Hrvatske – iz Zagorja, ima zadatak da napiše članak koji će izaći na čelu našega dnevnika B. H. U tom članku treba da najoštrije osudi hrvatske đake koji su zločinački spalili mađarsku državnu zastavu. Svi će listovi preuzeti taj članak a časopisi donijeti sliku autorice. Gospodine šefe, vaša će žena preko noći biti slavna i zauzeti ovim člankom prvo mjesto među svim ženama u Mađarskoj. A vi, gospodine, smjesta ćete dobiti kakav god hoćete premještaj u Budimpeštu. (...)“*

*Pogledam gospodu i izvučem iz svojeg skrovišta hvalospjev hrvatskim đacima i na licu mjesta prevedem ga od riječi do riječi na mađarski.*

*U prvom su času mislili da zbijam šalu i da sam samo zamijenila mađarski za hrvatski da ih malo podražim. Mi ćemo to odmah popraviti, veli urednik „B. H.“ i uhvati hrvatski tekst. Ali mađarski nije bilo napisano ništa pa me zamoli da prevedem pismeno. Odbila sam i pograbila taj svoj člančić. Muž nije znao što da radi pa im počeo tumačiti da sam već bila u sanatoriju zbog živaca (u početku svog neželjenog braka). Odmah dade pozvati liječnika. Dok su me gospoda nastojala svim mogućim obećanjima skloniti da dođem „k sebi“, liječnik je potvrdio da se pokazala – recidiva! Urednici su s mužem otišli u grad...”*

## Bijeg od muža i iz Mađarske i „nevina u ludnici“ u Zagrebu

Tako je Zagorka opisala scenu koja je prethodila njezinom bijegu od muža i iz Mađarske. Dakle, iako su joj nudili da objave ne samo njezino ime, nego i fotografiju kao autorice članka kojim će osuditi protest hrvatskih studenata protiv austrougarske vlasti, nepotkupljiva i prkosna, Zagorka im je pročitala svoju verziju koju je napisala podržavajući taj događaj. Baš kao što je kao dvanaestogodišnja djevojčica banu **Khuen-Héderváryju** ravno u lice uzviknula: „*Svijetli bane, spasite Hrvatsku od Mađara!*“. No, sada je bila udana žena koja svjesno odbija služiti mađarskoj politici i pritom opstruira i svojeg muža Mađara kojem su ponudili napredak u službi. Znala je da ovaj put ne može proći nekažnjeno i da je muž očito namjerava smjestiti u ludnicu, kako bi isprao ljagu sa svojega imena. Morala je pobjeći.



*Omot vjenčanog lista Marije Jurić Zagorke i Slavka Vodvařke 1911.; foto: Arhivski fond Marije Jurić Zagorke*

*„Pozovem djevojku svjesnu Slovakinja koja mi je bila uvijek sklona zato što sam Hrvatica. Za deset časaka proda mi svoje slovačko odijelo, rubac za glavu i čizme. Brzo svežem mali svežanj svojih rukopisa, svoj nakit, nešto maramica i sto forinti i uspnem se na tavan željezničke stanice.*

*Odatle prijedem na tavan susjedne zgrade i siđem drugim stepenicama dolje. Nađem se između vlakova koji su se na toj stanici križali. Upitam kamo koji vlak ide, brzo uđem u jedan vagon i sjednem u kut među putnike. Lokomotiva zasopti mojim rođenim plućima. Vlak pojuri, a u meni sve trepti. Prešli smo konačno i granicu."*

Tako je Zagorka nakon pet mučnih godina braka 1895. pobjegla od muža i iz Mađarske. Sklonila se kod rođaka u Sremskoj Mitrovici, ali kad su oni saznali da piše političke članke za hrvatske oporbene novine, izbacili su je iz kuće.

Sa 20 kruna u džepu, koje je dobila kao honorar za svoje tekstove objavljene u „Hrvatskom braniku“ u Srijemskoj Mitrovici, dolazi u Zagreb, ali budući da je njezin muž za njom raspisao tjeralicu, nastojeći je proglasiti ludom, Zagorku zatvaraju na psihijatrijski odjel tadašnje bolnice u Gajevoj ulici. Koliko materijala za bizaran, gotovo nadrealan roman sa spektakularnim obratima u svijetu sumornih gradova, čudnih likova, osveta, spletki, krajnje bijede i velebnih dvorova! „Nevina u ludnici ili Utvora Sokolgradska“, golemo djelo na više od 2000 stranica, objavljeno je nepotpisano 1904. u Đakovu, a zatim ga je 1957. Slobodna Dalmacija objavljivala kao roman u nastavcima. Autorstvo se pripisuje **Mariji Jurić Zagorki**.

Nakon kratkog boravka „u ludnici“, Zagorka je puštena jer se ustanovilo da je psihički zdrava. Skriva se u unajmljenoj sobici pod lažnim imenom, živi od prodaje obiteljskog nakita, konačno i službeno raskida brak s Matrajem, a prekida i svaku vezu s roditeljima koji joj nikad nisu pružili podršku.

## Drugi brak „te žene iz kavane s cigaretom i čašom u ruci, u muškom okružju“

Malo je poznato da je **Marija Jurić Zagorka** bila u još jednom braku, puno kasnije kao već renomirana novinarka. Navodno se 1911. udala iz ljubavi za 11 godina od nje mlađeg **Slavka Amadeja Vodvařku**, novinara u Obzoru i pisca humoreski i komedija. U autobiografskim tekstovima Zagorka ne spominje svojeg drugog muža, iako je njihova veza u privatnom životu i novinarskom poslu trajala od 1900. do 1914.

Prema svjedočenju **Branke Vegar**, profesorice engleskog i njemačkog jezika i spisateljice, Slavko Amadej bio je njezin praujak i o njegovoj vezi sa Zagorkom kružile su priče u obitelji.

„Govorili su da *ona* nije pravi izbor za Amadeusa – Amadeja Slavka, niti društvo, ta žena iz kavane s cigaretom i čašom u ruci, u muškom okružju. Obitelj je nije prihvatila, a ona je bila preponosna. Gradonačelnik im je kumovao na vjenčanju, a romana se nastavljala, skrivana od očiju znatiželjnika“, ispričala je **Branka Vegar**.

Navodno je **Amadej Wodwařka** nestao 1950., a budući da je prije Drugog svjetskog rata radio kao novinar i za *Zagreber Tagblatt*, pretpostavlja se da je otišao u Njemačku.

„Amadej se u privatnom životu ponašao pokatkad vrlo neozbiljno i mijenjao svoje stavove, a Zagorka je u razdobljima prije i poslije rata trpjela teške nepravde i osude od obitelji svojega muža, kao i profesionalne. Bila su to čudna vremena, kao i njihovi životi pod teretom režima i društvenih normi“, zaključila je **Branka Vegar**.



*Obitelj Slavka Vodvaške nikada nije prihvatila „tu ženu iz kavane s cigaretom i čašom u ruci“; foto: Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke*

Teško je reći je li **Marija Jurić Zagorka** doživjela ljubav kakvu opisuje u svojim romanima. Iako je, dakle, bila u braku dva puta, nije bila voljena žena, nije osjetila blagost i prihvaćanje...

*„Možda je moj život mogao izgledati drugačije. Ali, koji bi muž dozvoljavao svojoj ženi da radi ono što sam ja radila? Ja nikada nisam bila lijepa, nikada nisam bila žena kao druge. Živjela sam za novine, za obračune s Mađarima i Nijemcima koji su hrvatskom življu naturalizirali svoj jezik i svoju kulturu, a kasnije sam živjela za svoje romane jer mi nisu dali da budem novinarka“,* ispričala je Zagorka puno godina kasnije tada mladom novinaru **Aleksi Vojinoviću**.

(nastavlja se)

Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz programa poticanja novinarske izvrsnosti.

*Prethodni tekst* (<https://radio808.com/pero-moje-sanja-sanja-o-junacima-pobjednicima-tiranije-o-bojovnicima-ljudske-srece/>)

< Prethodna objava (<https://radio808.com/o-nepoznatom-fenomenu-hrvatske-kino-distribucije-ali-i-o-tome-kako-su-kerekesi-nakon-marginalaca-postali-trn-u-ok-u-mnogima-u-kinematografiji-govori-jan-kerekes/>)

Sljedeća objava >

---

## IMPRESSUM

Nakladnik: Udruga "Multimedijalist"  
Ulica Franje Petračića 6 (HUB385)



10000 Zagreb

Urednik elektroničke publikacije: Leo Hekman

Uredništvo: Dominik Janković, Jasmin Redžepagić i Gordan Antić

mail: info@radio808.com

mob: +385 99 540 9486

PRATITE NAS



(<https://www.facebook.com/radio808/>)



(<https://twitter.com/radio808/>) PRETR



(<https://www.youtube.com/channel/UCcaapzbbpKfCCQLXp-abulg>)



(<https://www.instagram.com/radio808/>)

AŽI STRANICU

Pretraži . . . . .



RADIO808.COM 2018. // DEVELOPMENT BY PROGRAMIRANJEZAWEB.COM

([HTTP://PROGRAMIRANJEZAWEB.COM/](http://PROGRAMIRANJEZAWEB.COM/))